

כיכר השעון ביפו. משמאל - "הסראיה" לפני ואחרי שימור

שימור כיכר השעון ביפו

כיכר השעון של יפו התפתחה ככיכר המרכזית של העיר, בסמיכות לשער ירושלים, סביב שנת 1880 בקירוב. במקום נבנו מספר מבנים ציבוריים, כחלק מתהליך היציאה מחומות העיר, בהם בית הממשל התורכי ("הסראיה"), בית המושל, בית המעצר ("הקישלה") והשוק היווני, עם חנויות שפנו לחזית הכיכר, ושערים שהובילו למסגד אל מחמודייה ולשוק היווני.

הכיכר היוותה צומת דרכים חשוב, המחבר בין שער העיר לבין הדרכים ההיסטוריות לירושלים, לשכם ולעזה. כאן פעלה תחנת הכירכרות (דיליגנסים) המרכזית בארץ ישראל, שהובילה נוסעים בין יפו ליתר חלקי הארץ. בשנת 1903, נבנה מגדל השעון, שהפך לסמל ונתן לכיכר את שמה. החזון האדריכלי והאורבני של פרויקט השיקום, היה להפוך את כיכר השעון מנתיב תנועה לאתר, המרכז את החלק העיקרי של התרבות הארכיטקטונית של יפו, ומחייה מחדש את מוצא הדרכים ההיסטוריות בין יפו לירושלים, לשכם ולעזה. הרעיון היה להפוך את הכיכר לאתר תיירות, בעל יכולת הקרנה על סביבתו המיידית, שיביא לפיתוח הפעילות העסקית של היזם הפרטי והנכסים הפרטיים שבסביבתו. התכנית נועדה לחבר את המרחבים התיירותיים של יפו העתיקה והנמל ממערב, לשוק הפשפשים, רחוב בית אשל ורחוב רזיאל ממזרח, ולהוות עוגן מרכזי במתחם תיירות רחב במקום.

כתהליך מקדים לעבודות השיקום והשימור, נכתב תיק תיעוד ובו ניתוח היסטורי וקונסטרוקטיבי וצילומים המראים את עברה של הכיכר. במקביל,

מלחמת העצמאות. כמו כן, שוקמו החזית המערבית של הכיכר, ובה שבע עשרה חנויות, מבנה בית המושל בחזית המזרחית ומבנה "הסראיה", שבו יפעל בעתיד מרכז התרבות של שגרירות תורכיה בישראל. שוקמה גם הכיכר העגולה המקורית, שהיתה בחלקה הצפוני של הכיכר. הבמה של מגדל השעון, שנקבר מתחת לשכבות של אספלט, שוקמה אף היא, המדרכות הורחבו בצורה שתאפשר פעילות של הולכי רגל, בוצעו נטיעות, תשתיות חשמל ותקשורת הוטמנו באדמה, הוחלפה מערכת האינסטלציה, והמתחם כולו רוצף באבן ביר זית טבעית. בשלב הבא, ישוקמו חזיתות השוק היווני.

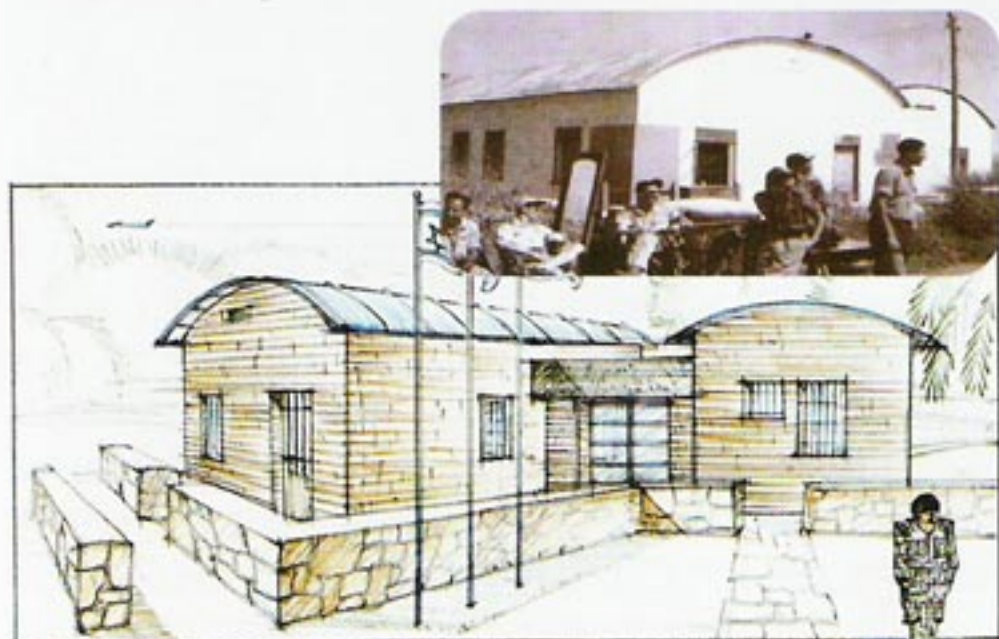
הכיכר קמה לתחייה בזכות תהליך שימור איטי וסבלני, תוך שיתוף ציבור המשתמשים, ואנו מקווים, שתהליך זה יהווה דוגמה למשמרים במתחמים אחרים.

נערך ניתוח אורבני שמטרתו היתה לבחון את צורתה, ולנסות להחזיר את הכיכר והמבנים בה לצורתם ההיסטורית המקורית. תהליך השיקום והשחזור התבסס על התאמת עברה של הכיכר לצרכים מודרניים עכשוויים – תנועת מכוניות ופעילות תיירותית של הולכי רגל, סיורי קבוצות ומסחר. העבודות החלו בחפירה ארכיאולוגית מאסיבית, ולאחר מכן, בשלבים, בוצע פיתוח של כל אחת מדפנות הכיכר, החל בדופן המזרחית, לאחריה המקטע הצפוני (הכיכר העגולה) ולבסוף, המקטע המערבי. מאחר שמדובר באזור המהווה ציר תנועה מרכזי, נעשו העבודות במקטעים, על מנת לאפשר המשך זרימה תקינה של התנועה. העבודות כללו פיתוח ושיקום מבנים. מגדל השעון עבר שיפוץ מאסיבי, כולל החלפת גג הנחושת. מנגנון השעון המקורי שוקם, והפעמון החל לצלצל שוב מדי שעה, לראשונה מאז

מהשומר הראשון לאסטרונוט הראשון עמרי שלמון - משנה למנכ"ל

במסגרת המאמצים לגיוס תרומות לפרויקט אירחנו את לו לנרד, אחד מארבעת הטייסים שהקימו את חיל האוויר הישראלי ערב מלחמת העצמאות. לו הגיע אלינו במיוחד מארה"ב, ויסייע בהשגת האמצעים יחד עם אלון בדיחי, המרכז את הנושא מטעם המועצה. מלאכת התכנון והשימור מתבצעת ע"י צוות השימור של המועצה לשימור אתרים.

(roald dahl), כחדר מבצעים של טייסת הקרב הראשונה של חיל האוויר. אחר כך שימש את אחד ממפקדיה הראשונים של הכנף, אל"מ עזר ויצמן, לימים מפקד חיל האוויר, שר הבטחון ונשיא המדינה. ביזמת מפקד הכנף, הוחלט להקים שביל בשם "מהשומר הראשון לאסטרונוט הראשון", המחבר אתרים שונים בעמק יזרעאל, אשר כולל את האתר לזכרו של הנווט, סרן ליאור הררי ז"ל, במחורקה, פסלו של אלכסנדר זייד בשייח' אבריק, תחנת הרכבת בכפר יהושע, אתרים ההיסטוריים בכנף 1, וקברו של האסטרונוט הישראלי הראשון, אל"מ אילן רמון ז"ל בנהלל. למבצע נרתמו המועצה האזורית עמק יזרעאל, רשות הטבע והגנים, הקרן הקיימת לישראל, מרכז הצפרות בלטרון והמועצה לשימור אתרים.

סקיצה תכנונית לשימור - אדריכל אנטולי ברגמן

ביזמת מפקד כנף 1 - בסיס חיל האוויר ברמת דוד, אל"מ רמי בן-אפרים, התחלנו לבצע עבודות הצלה ושימור למבנה הטייסת הראשונה של ה R.A.F (חיל האוויר המלכותי הבריטי), הבנוי אבני סיליקט וגגו פח גלי מעורגל. הבסיס הוקם בתחילת שנות ה-40 של המאה הקודמת כבסיס אווירי בריטי, ועם הקמת המדינה הפך לאחד מבסיסיו הראשונים של חיל האוויר הישראלי. כבר בתחילת הדרך למדנו, שמפקדי בסיס רמת דוד עושים רבות לחיזוק מורשת היחידה, באמצעות שימור מבניה ההיסטוריים. כך שוקם מבנה רס"ר היחידה, על גג רעפיי המרסיי שלו, במבנים אחרים הוקם מרכז מורשת והנצחה, מהמעניינים הקיימים בעמק, ומדור חינוך מעביר סדנאות, הדרכות ומערכי שיעור, המלמדים חיילים ותלמידים את תולדות המחנה וחיל האוויר. מבנה הטייסת הראשונה, שימש בעבר כמרכז המבצעים של הפיקוד הבריטי בכנף, ועם הקמת המדינה, נחנך ע"י הסופר הנודע רואלד דאהל